

УДК 687.5”71”

*Шмезельська Юлія Василівна,
викладач кафедри індустрії моди,
Київський національний університет культури і мистецтва*

ЕВОЛЮЦІЯ ПАСТИЖЕРНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглядаються особливості розвитку пастижерного мистецтва в різні історичні періоди. Висвітлено малодосліджену проблему естетичного характеру, пов'язану з використанням пастижерних виробів. Зроблено висновки щодо значимості пастижерної справи на сучасному етапі.

Ключові слова: пастиж, пастижерна справа, мистецтво, парик, зачіска, волосся.

В статье рассматриваются особенности развития пастижерного искусства в разные исторические периоды. Освещено малоисследованную проблему эстетического характера, связанную с использованием пастижерных изделий. Сделан вывод о значимости пастижерного дела на современном этапе.

Ключевые слова: пастиж, пастижерное дело, искусство, парик, прическа, волосы.

The characteristics of a postiche art in different historical periods are being analyzed in the article. We studied an unexplored problem of esthetic character which is connected with using of postiche products. The conclusion about significance of postiche case at the present stage was made.

Key words: postiche, postiche case, art, wig, hairdo, hair.

Нині у суспільстві відбувається розвиток та активізація естетичних факторів. Тому на сьогоднішній день усе більше людей звертаються за допомогою до майстрів пастижерної справи. Проблема носить естетичний характер, у деяких людей це пов'язано з частковою або повною втратою волоссяного покриву голови. Через це погіршується моральний і психологічний стан людини, внаслідок чого втрачається працездатність і навіть смак до життя. А інші мають за мету урізноманітнити свою зовнішність за допомогою частої зміни пастижерних виробів.

Сучасні дослідники вивчають та досліджують різні галузі мистецтва: Л. П. Діхнич розглядала питання кіномистецтва; І. І. Оболенська – історію костюма та зачіски; Є. О. Короленко – особливості організації театралізованих свят; М. В. Фока – підтекстові смисли в живописі. Але не менш важливим та малодослідженим є питання зовнішності багатьох людей. Саме тому для дослідження ми обрали тему: «Еволюція пастижерного мистецтва», пов'язану з невід'ємним атрибутом зовнішності людини – зачіскою.

Відродження інтересу до мистецтва пастижу пов'язане з пошуком історичного коріння, його зародженням та потребою сьогодення.

Дане дослідження має свою новизну та актуальність, оскільки естетична проблематика в силу її важливості є водночас проблематикою і естетичною, і

соціальною. Тому актуальність наукової проблеми полягає у тому, що за допомогою такого матеріалу як волосся, можна не тільки задовольнити естетичну потребу людини, а й створити справжній шедевр мистецтва, про що свідчать покази, конкурси та виставки в усьому світі.

У той же час актуальність проблеми ще не була предметом дослідження, вивчення та порівняння, про що свідчить відсутність повноцінної сучасної літератури з пастижерної справи. Матеріал збирається по крупицях і є цінним для майбутніх досліджень у сфері перукарського мистецтва.

Зазначимо, що пастижерні доповнення до зачісок або навіть самі зачіски з пастижу забезпечують втілення найфантастичніших задумів модельєрів, допомагають досягнути несподіваних зорових ефектів. Посилюють естетичність сприйняття зачісок як витворів мистецтва, що є результатом найпопулярніших світових і вітчизняних конкурсів і показів перукарського мистецтва, таких як:

– Всеукраїнський фестиваль молодих дизайнерів зачісок та стилю «Краса врятує світ», який проходить щороку у Київському національному університеті культури і мистецтва;

– Міжнародний фестиваль перукарського мистецтва, моди і дизайну «Кришталевий Янгол»; Чемпіонат України з перукарського мистецтва, нігтьової естетики та макіяжу;

– Міжнародний Фестиваль Краси «Невские Берега»;

– Міжнародний Чемпіонат перукарського мистецтва «Кубок Євразії».

Також найбільш вишукані покази зачісок можна побачити в Парижі на сезонних презентаціях модних тенденцій, які проходять у вересні і лютому у Луврі.

Пастижерна справа є гуманітарною наукою мистецтвознавства, поєднує в собі історію, теорію та художні практики декоративно-прикладного мистецтва та дизайну.

Дизайн досліджує широкий спектр художньо-проектних засобів формування предметно-просторового середовища, стилістику та пластично-образні особливості об'єктів дизайну, методологічні питання дизайну, історико-генетичну та соціально-культурну природу проектно-художньої діяльності дизайнера, сучасні тенденції.

Мета статті – дослідити та проаналізувати еволюцію пастижерної справи, а також вивчити існуючі письмові джерела з пастижерного мистецтва різних епох, їх сучасні видання, а також привернути увагу науковців до проблеми системного підходу у вивченні цієї галузі перукарської справи.

Пастижерна справа є пізнавальною діяльністю людини, тому науковість зумовленої тематики виражається в одержанні, виробленні і систематизації знань для науково-практичної діяльності та життя людини. Рушійна сила людини – це її бажання сподобатися іншим людям. Джерела цієї сили – один із основних законів життя – інстинкт – збереження і продовження роду.

Поставлена проблема потребує виконання наступних завдань:

– характеристики історії виникнення пастижерної справи;
– розкриття основ пастижерної справи на сучасному етапі;
– вирішення естетичної проблеми зовнішності людей різного віку в різні періоди існування.

Отже, при аналітичному погляді на дослідницькі пошуки розкриття пастижерної справи виділяємо два основних підходи: історичний і сучасний.

Варто наголосити, що взагалі термін «пастиж» використовуються спеціалістами і працівниками перукарського мистецтва та означає «ненатуральне» чи «неприродне волосся».

У перекладі з німецької мови «пастиж» означає «підроблене волосся», а «пастижер» – майстер з виготовлення перук. У перукарській теорії та практиці пастижерна справа відокремлюється як самостійний вид робіт. Уміння та навички виготовлення й використання виробів із відрізного чи штучного волосся потрібно кожному фахівцю перукарської справи [2, с. 435].

Зазначимо, що на розвиток перукарського мистецтва в Європі найбільше вплинула Франція. Кожна епоха приносила щось нове, саме в епоху бароко з'явилася нова професія – «пастижер», яка, можливо, існувала раніше, але залишалася поза увагою. Багато в чому цьому завдячувала мода на перуки, які почали носити по всій Європі. Популярні на той час «Берлінські хроніки» докладно розповідали на своїх сторінках про те, що в 1674 р. в Германії поселилися майстри із Франції, які професійно виконували роботи із виготовлення перук. У 1716 р. спеціалістів цієї унікальної професії стало більше, вони об'єдналися в «перуковий цех» [6, с. 4].

Але аналізуючи історію, ми можемо стверджувати, що штучне волосся люди застосовували ще в давні часи, про це свідчать найяскравіші експонати у вигляді історичних перук різних періодів і народів, представлені в музеях Дюссельдорфа (Німеччина), Теплиці (Чехія), Флиссингена (Нідерланди). Нещодавно музей перукарського та пастижерного мистецтва був відкритий у Москві майстром-пастижером С. Е. Мещеряковим [8].

Дослідження історії виникнення пастижерної справи ми розпочинаємо ще з Древнього світу. Чоловіки, щоб хоч якось зовнішньо бути схожими на сильних тварин, надавали своєму вигляду більшій могутності, прикрашали свої голови рогами, пір'ям, вінками із трав, квітів та листя [5, с. 8]. З часом жінки почали збирати шерсть тварин та пір'я птахів, промивали, просушували його і плели так звані перуки. Великі спорудження прикріплювали на голову за допомогою смоли, а іноді і клейкого посліду тварин. Таку перуку неможливо було зняти і через деякий час її просто зрізали разом із волоссям.

Отже, якщо спочатку пастижерні вироби були доцільним засобом захисту, то згодом вироби зі штучного чи відрізного волосся стали предметом розкоші і водночас ознакою певного становища в суспільстві [3, с. 427].

Атрибутами влади для чиновників та знатних людей перука стала у 2600 р. до нашої ери у древньому Єгипті, а потім в Ассирії та Вавилоні. Знайдені при розкопках перуки були зроблені із овечої шерсті, гриви коней, яків і буйволів, пір'я птахів.

У жінок Римської імперії перуки користувалися великою популярністю. Жінка імператора Марка Аврелія, Фаустіна, мала в своєму гардеробі декілька сотень різних перук.

Кожна епоха приносила щось нове в розвиток перукарського мистецтва. У XIV–XVII стст. мода на перуки досягла свого апогею, розповсюдившись серед монарших осіб. У Франції навіть був виданий спеціальний закон, який забороняв носити перуки зі світлого волосся всім особам некоролівської крові. А оскільки в гардеробі придворних повинно було бути декілька різних перук, змінилися і способи їх виготовлення.

Аksesуари робили зі стрічок, мережєвих смужок, шовкових ниток, сушеної трави, кори дерев, волокон кукурудзи та коноплі. Дозволити їх собі могли тільки найбільш заможні особи [12].

Що стосується християнської церкви, то вона з самого початку зайняла негативну позицію по відношенню до перук. Церква вважала, що цей модний aksesуар ставив під сумнів порядність жінок, – адже він був призначений для того, щоб зробити їх більш привабливими. Багато священиків ставилися до штучного волосся з презирством, вважаючи «чуже» волосся ледве не обличчям диявола.

У XVI ст. англійська королева Єлизавета перуками стала прикривати своє посивіле волосся. В її гардеробі з'явилося близько 80 перук різного кольору. Оскільки прикладом для наслідування стала сама імператриця, то дозволити собі таку розкіш змогли й інші. Французький король Людовік XIII також почав носити цей корисний aksesуар вимушено: він залишився без волосся через венеричну хворобу і перука стала його спасінням.

Після того, як носіння перуки потрапило під заборону церкви, Людовік XIV був першим, хто почав носити ефектне штучне волосся. Після цього він спеціальним законом наказав придворним робити те ж саме. Поголовне захоплення модними aksesуарами перетворили час правління Людовіка в епоху перук. Перуки свити, безумовно, відрізнялися від перук свого монарха: вони були менших розмірів і отримували прості і зовсім непоетичні назви «під болонку» чи «під пуделя».

При дворі Людовіка працювало близько 5 000 перукарів. Саме завдяки їх старанням була створена «Алонжева перука», яка досягла своєї популярності в XVII ст. Локони цієї перуки спускалися на груди і спину. Носити таку перуку могли тільки члени королівської родини [12].

Така перука була настільки популярною, що її використання є актуальним і в наш час, але не в повсякденному житті, а при винесенні важливих рішень в суді. Саме судді мають право одягати таку перуку.

У Росії перуки ввів у моду Петро I. Жінки від такої ідеї були у захваті, службовці сприймали це як обов'язковість, а духовенство протестувало. Сам Петро I із великим задоволення носив цей модний aksesуар. Його улюблена перука коштувала на той час дуже дешево – всього 5 рублів. Під час персидського походу, в 1722 р. Петро обстригся, а із обрізаного волосся наказав зробити собі нову перуку [6, с. 19].

У ході даного дослідження, порівнюючи історію виникнення та розвиток пастижерної справи з сьогоднішнім, ми можемо зауважити, що тепер ця галузь промисловості працює в основному на охорону здоров'я та мистецтво. Багато і літніх, і молодих людей, яким неспроможні допомогти лікарі, звертаються до тих, чия професія – виготовлення перук. Штучне волосся оберігає голову від будь-якого фізичного впливу і красиво обрамлює обличчя. У ряді випадків воно виявляє деяку психологічну дію, дозволяючи більш упевнено почуватися в товаристві.

На сьогодні вагомими причинами повної чи часткової відсутності волоссяного покриву голови у людей будь-якого віку може бути безліч. При дослідженні цих причин доктор медичних наук В. Г. Корнишева визначає найпоширеніші – це нехтування головними уборами як в холодну пору року, так і влітку, тому що зниження температури і надлишок ультрафіолету теж є шкідливими для волосся. Зловживання кофеїну призводить до

постійного спазму судин шкіри голови, і може стати причиною втрати частини волосся. Хімічна завивка волосся, фарбування їх фарбами на основі аміаку, використання лаків, спреїв, пінок та інших хімічних засобів, часте застосування фена, електрощіпців чи прасок для волосся, незважаючи на те, що виготовляються вони за сучасними, безпечними технологіям, пошкоджують волосні цибулини, структуру волосся і можуть призвести до підвищеного їхнього випадіння, особливо у жінок. Також це може бути раптовий фізичний або емоційний стрес, захворювання щитовидної залози, венеричні захворювання чи хвороби, пов'язані з травмами [9].

Варто наголосити, що саме у таких випадках доречно частково чи повністю, на певний час чи постійно, використовувати в зачісках пастижерні вироби, звертаючись за допомогою до майстрів пастижерної справи. Це можуть бути перуки різного фасону, шиньйони, накладки чоловічі або жіночі, штучні коси, окремі пасма, декоративні прикраси і навіть вії, брови чи вуса.

У свою чергу, сучасний етап розвитку мистецтва пастижа зазначає зовсім нові стандарти його прояву, які пов'язані з високою модою, модою «від кутюр» та арт-колекціями зачісок. Вони виконуються за допомогою пастижа на 90 чи 100 %.

Процес проектування арт-зачісок відбувається за наступним планом:

1. Пошук ідеї (теми).
2. Виконання фор-ескізів.
3. Виконання робочих технологічних карт.
4. Виготовлення допоміжних засобів – каркасів, пастижерних виробів.
5. Пробне виконання арт-зачіски.
6. Внесення коректив та уточнень до ескізу та технологічної карти, виконання остаточного варіанта ескізу та технологічної карти.
7. Підбір моделі, одягу, аксесуарів, макіяжу для створення цілісного образу.
8. Виконання арт-зачіски [4, с. 186].

Дотримуючись цих правил такі, зачіски в своїх колекціях демонструють провідні фахівці перукарської справи. Український стиліст-перукар і професор з науково-прикладного напрямку В. Л. Дюденко та його школа, на Всеукраїнському конкурсі «You Hair Award» представили пастижерні витвори перукарського мистецтва у вигляді метеликів. Своє бачення краси, автори зачісок втілили в життя, поєднуючи в першу чергу яскраві кольори та масивність. Масивність даних зачісок, виражається у щільності заповнення форми крил метеликів. Плавне поєднання елементів зачісок, поступово переходить з одного напрямку форми до іншого, чим підкреслює пластику ліній, які створюють цілісну композицію. Кожна лінія зачісок несе своє образно-емоційне навантаження, здійснює різний психологічний вплив на сприйняття форми. Також розроблена форма метеликів є яскравим прикладом дзеркальної симетрії, найбільш простої для сприйняття.

Для деяких майстрів невичерпним джерелом натхнення є живі істоти. Наприклад, відомого дизайнера із Японії Нагі Нода надихнули на створення зачісок-капелюхів із пастижа такі тварини як собака, кінь, кабан, олень, ведмідь, лев, заєць і слон. Природньо такі капелюшки не призначені для повсякденного носіння. Вони більше схожі на твори мистецтва або на моделі з колекцій сучасних дизайнерів, які можна одягти раз або два для того, щоб привернути увагу [10].

Не менш цікавими є пастижерні роботи представлені на Міжнародному фестивалі краси «Невские Берега» в номінації фантазійна зачіска: «Вологодские кружева», який проходив в місті Санкт-Петербурзі. Майстри виконали фантазійні зачіски у вигляді лебедів і квітів з ажурним плетінням із застосуванням штучного волосся. Аналізуючи роботи, ми можемо сказати, що зачіски розроблялися за допомогою методу аналогії, що передбачає застосування аналогічних положень для одержання нових ідей.

Красу і виразність вдало підкреслює кожна індивідуальна форма, знайдене необхідне сполучення усіх компонентів, характер їх супідрядності і доповнення одного іншим, завдяки чому виявлена художня образність.

Одна із зачісок у вигляді ромашки, яка була спочатку представлена на Міжнародному фестивалі Краси «Невские Берега» у номінації фантазійна зачіска: «Вологодские кружева», а потім зайняла III призове місце на чемпіонаті України з перукарського мистецтва, була розроблена учасником конкурсів Ю. В. Шмегельською.

Робота створювалася протягом трьох місяців. Попередньо для цієї роботи було розроблено 3 000 пастижерних деталей з білого та чорного каніколону. Основою зачіски був каркас у вигляді пелюстків. Зачіску прикрашали срібні блискітки та перламутрові перлини різних розмірів.

Музичні інструменти, але з волосся, були продемонстровані в Мілані на Чемпіонаті світу з перукарського мистецтва. Представив ексклюзивні роботи «Скрипка» та «Рояль» сочинський стиліст Мікаель Рафо, за які і здобув срібло. Цей задум стиліст виношував два роки. Клавіші, скрипичний ключ, пюпітр були прикрашені стразами Сваровського. Форма рояля в стилі капелюха Наполеона підкорила французьке журі. Скрипку майстер виконував 4 місяці. Прикрашають музичний інструмент із волосся також стрази Сваровського. Смичок і струни теж виконані зі штучного волосся і прикрашені стразами [11].

Світ моди настільки багатогранний, що охоплює всі галузі сьогодення. І модні кулінарні витвори не є винятком. Адже навіть на Відбірковому турі Чемпіонату України з перукарського мистецтва «Кубок Києва», який проходив у вересні 2013 р., організаторами конкурсу була запропонована тема «Кондитерські вироби». Майже всі представлені майстрами роботи були у вигляді нетрадиційних тортів з пастижу. Але незважаючи на це, вони були не менш чарівними.

«Кондитери» пастижерного мистецтва оздобили свої витвори по різному. Одна із робіт Ю. В. Шмегельської нагадувала шоколадний торт у шість ярусів, оздоблений перламутровими перлинами, фігурною карамеллю та кольоровими кремовими квітами різних розмірів. Щоб зімітувати форму та прикрасити її, застосовувався об'ємний каркас, відрізне, попередньо пофарбоване натуральне волосся та кольоровий каніколон. Робота посіла 2 призове місце.

Унікальна зачіска з пастижу привернула до себе увагу і була зареєстрована у «Книзі рекордів України» у категорії «Мистецтво вперше». Це найбільша і найвища зачіска у світі «Ейфелева вежа з волосся» заввишки 7,7 метрів, що демонструвалася під час гала-шоу «Париж, я люблю тебе!» в рамках X Фестивалю перукарського мистецтва, моди і дизайну «Кришталевий ангел» у Києві 10 квітня 2011 року [13].

Таким чином яскрава образність, яка викликає бурхливі емоційні враження від показу неординарних, еклектичних зачісок, досягається цілим комплексом засобів: зачіскою, одягом, макіяжем, аксесуарами та прикрасами.

Розробляючи такі складні зачіски з застосуванням пастижа, фахівцеві в першу чергу потрібні уміння створити художній образ, який залежить від здатності образного мислення. Відомий російський художник Є. А. Кібрик, визначаючи значення образного мислення для мистецтва, писав: «Здатність образно мислити рідкісна – це ознака великого таланту і істинного натхнення... Природа художнього образу у тому, що типове проявляється у характерному, загальне у одиничному. Художній образ – це крапля, у якій відображається світ» [4, с. 185].

Проаналізувавши джерела даної статті, можна зробити висновок, що сучасне мистецтво перукарської справи невід'ємне і неможливе без пастижерної справи. Ще в історичний період часу люди користувалися пастижерними винаходами для свого захисту, чи показу заможності.

Ця галузь у першу чергу спрямована на естетичний характер, але, як показує наш аналіз, не менш важливими є медичні аспекти та психологічний стан. Майстри пастижерної справи задовольняють потреби населення, нарощуючи волосся, виготовляючи перуки різного фасону, коси, шиньйони, накладки, вії, вуса чи бороди, корегують зовнішність, завуальовуючи недоліки так підкреслюючи переваги.

Як відомо, пастижерні вироби є експонатами музеїв, історичними матеріалами для вивчення. У театралізованому мистецтві, на естраді чи в кіно теж неможливо створити образ без застосування пастижу.

Також варто наголосити, що мистецтво створення зачісок на сучасному етапі, досягло свого апогею. Ще зовсім недавно неможливо було представити процедуру нарощування волосся чи вії, неможливими були і фантастичні об'ємні зачіски, які створюються для споглядання, а не для споживання, мають яскраво виражену характерність, захоплюють глядача та викликають яскраві емоції, створюючи такі враження, які людина переживає при спогляданні на витвори мистецтва.

Література:

1. Ветрова А. Парикмахер-стилист /А. Ветрова. – Київ: Фенікс, 2003. – 384 с.
2. Основи перукарської справи / Н. А. Горбатюк [та ін.] ; за ред. В. Ф. Орлова. – Київ : Грамота, 2005. – 576 с.
3. Гутиря Л. Г. Сучасна перукарська справа / Л. Г. Гутиря ; ред. С. А. П'ятковка. – Харків : Фоліо, 1997. – 464 с.
4. Лубянська С. П. Дизайн зачіски : навч. посіб. для проф. тех. навч. закл. / С. П. Лубянська. – Київ : Кондор, 2010 – 216 с.
5. Оболенська І. І. Історія перукарської справи / І. І. Оболенська, Л. С. Сургай, С. Б. Шевелюк ; за ред. В. Ф. Орлова. – Київ : Грамота, 2005. – 339 с. : іл.
6. Шмегельська Ю. В. Пастиж : навч. метод. посіб. / Ю. В. Шмегельська. – Біла Церква, 2013. – 64 с. : іл.
7. Музей прически-красота онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.krasota.ru/krasota/articles/show.html>. – Назва з екрана.
8. Единственная лекция профессора Корнишевой В. Г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://danimed.spb.ru/2015/edinstvennaya-lektsiya-professora-kornishevoj-v-g-v-kazani/>. – Назва з екрана.
9. Шляпки-животные от Наги Нола [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.paperblog.com/shlyapki-zhivotnyie-ot-nagi-poda-408555/>
10. Сочинский стилист выиграл серебро на Чемпионате [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://efcate.com/shownews/2011/10/12/>

185051#ixzz2утпрсn1и. – Назва з екрана. **11.** История парика [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://pariki.ru/articles/article_29.shtml. – Назва з екрана. **12.** Самая большая прическа в мире в виде эйфелевой башни [Электронный ресурс]. – Режим доступу: ninetazu2009.narod.ru/footlike-19-tighten/1.html. – Назва з екрана. **13.** Сыромятникова И. С. История прически : учеб. для театр. худож.-техн. учеб. заведений / И. С. Сыромятникова. – 2-е изд., доп. – Москва : Искусство, 1989. – 302, [1] с. : ил. **14.** Thiers, Jean Baptiste. Histoire des perruques ou l'on fait voir leur origine, leur usage, leur forme, l'abus & irrégularité de celles des ecclésiastiques / Par m. Jean-Baptiste Thiers. – Avignon : Chambeau, 1777. – 441 p.